

Петко Попов – създател и радетел на обучението по оптика и на оптичното приборостроене в България през 20 век

Александър Банков, Крум Коленцов

Физиката като основна природна наука успешно се развива в България през ХХ век. Българските физици – преподаватели в Софийския университет Порфирий Бахметев (действителен член на Българското книжовно дружество, 1900) и Георги Наджаков (действителен член на БАН, 1945) откриват две основни явления – анабиозата в областта на биофизиката и фотоелектретното състояни на веществата в областта на физика на полупроводници и диелектрици. Също така физиката допринася за развитие на първите предприятия за изработване на различни прибори и устройства в нашата страна. Започва развитие и на оптичното приборостроене, в което особено значим е приносът и заслугата на Петко Попов (1904 – 1963).

Петко Христов Попов е роден на 27 ноември 1904 г. в село Видраре, Тетевенско в многодетно семейство на секретар – бирник. След завършване на средното си образование работи на различни места. През 30-те години на ХХ век отива в Германия и следва оптика в Йенския университет. През 1940 година специализира в оптичните заводи Карл Цайс в Йена. След завръщането си в България Петко Попов работи в завод Арсенал в град Казанлък като ръководител на ремонта на военни оптични уреди. След 9 септември 1944 година по донос на служители от завода Петко Попов е осъден от Народния съд на 5 години строг тъмничен затвор, като излежава присъдата си в Старозагорския затвор. След една година обаче е помилван и освободен.

През 1947 година се премества в София и открива със свой колега магазин за очила на улица Лега. През 1948 година Петко Попов е един от инициаторите за създаването на Държавния институт по фина механика и оптика в София като полувисше учебно заведение с три годишен курс на обучение. Той преподава оптика до пенсионирането си през 1960 година. В това учебно заведение са привлечени за преподаватели едни от най-добрите специалисти по оптика, кинотехника, часовникарство, пишещи и сметачни машини. За определен период изчислителна оптика в Института преподава асистентът по физика Тодор Василев, специализирал в Париж. В този Институт преподава и друга известна личност поетът – писател, политик и държавник Йосиф Петров, Хумболтов степендиант и един от най-добрите специалисти по това време у нас по галванотехника.

За да подпомогне обучението по оптика Петко Попов написва и издава на циклостил през 1950 година първия учебник *Записки по оптични инструменти*. През 60-те години на ХХ век Държавния институт по фина механика и оптика става Техникум по фина механика и оптика към Министерство на народната просвета. Като учител в техникума Петко Попов издава заедно с Нено Иванчев учебник по *Теория на оптичните инструменти* за III, IV и V курс на специалността Контролно-измервателни уреди, оптика и кинотехника (1959), които са претърпели няколко издания. Понастоящем това средно техническо учебно заведение е Национална професионална гимназия по

прецизна техника и оптика. През 1947 година за ректор на Софийския университет е избран Георги Наджаков, ръководител на катедра по опитна физика.

По негова инициатива в началото на 50-те години в едно помещение на територията на Физико-математическия факултет на улица Московска № 49 е монтирана оригинална шлайф машина и започват първите опити у нас за изработка на лещи за обектив ахромат. Конструктивните данни за обектива са дадени от Петко Попов, който ръководи изработката, реализирана от Михаил Михайлов – преподавател в Държавния институт по фина механика и оптика и бъдещ ръководител на цех Оптика в Оптико-механичния завод в София.

Като голям защитник на приложната оптика Петко Попов участва активно със съвети и напътствия при създаването на този обектив, който се произвежда за нуждите на Ветеринарния факултет на Софийския университет, използван в трихиноскопи. По начало тава са първите сполучливи опити по изработка на сферични лещи за нуждите на оптичното уредостроене в нашата страна. Съществуващата малка оптична работилница Георги Наджаков разширява и превръща в оптико-механична работилница с ръководител Петко Попов. По късно същият става ръководител на първия оптичен цех у нас към предприятието за училищни пособия Учтехпром, намиращо се първоначално на Женския пазар на улица Георги Кирков. Именно тук започва производството на няколко десетки броя микроскопи – трихиноскопи за нуждите на Ветеринарния факултет на Софийския университет.

По това време Петко Попов е един от инициаторите за създаване на първия оптичен цех в предприятието за училищни пособия Учтехпром, където се разработват и изготвят учебни микроскопи, диапроежционни апарати и други оптични прибори и съоръжения. По-късно Учтехпром се премества в новопостроена сграда в квартал Модерно предградие, което по-късно прераства в Развойно предприятие за оптико-механични прибори и през 60-те години на XX век се превръща в първия Оптико-механичен завод у нас, в който се проектира, разработва и пуска в производство първия български изследователски двулъчев микроскоп.

Петко Попов като преподавател и ръководител има безспорна заслуга за изграждане и издигане на специалисти в оптичното уредостроене и производство. Не може да не се отбележи неговата подкрепа за Хрант Бостаджан и Милко Божилов да постъпат на работа през 1951 година в създадения през 1946 година от Георги Наджаков Институт по физика при Българската академия на науките и по късно Хрант Бостаджан да бъде ръководител на оптичната работилница във Физическия институт, а Милко Божинов на оптичната работилница при Института по физика на твърдото тяло.

Петко Попов е автор и съавтор и на редица други учебници и книги в областта на оптиката и оптичното приборостроене – *Теория на оптичните инструменти*, Държавно издателство Народна просвета, София (1952); *Практическа оптика*, Държавно издателство Техника, София (1958). Необходимо е да се отбележи, че във военно-историческата библиотека на Военната академия се съхранява негов ръкопис за

ремонта на военни оптични уреди от времето, когато е работил в предприятието Арсенал в Казанлък.

Reference

1. Физико-математическа секция на Съюза на научните работници в България, *Информация за дейността на секцията и нейните членове*, София (1984) с. 38.
2. Ю. А. **Храмов**, *Физици*, изд. Наука, Москва (1983) с. 26, 193.
3. Българска академия на науките, *Академици и член-кореспонденти 1869–1984*, Изд. БАН, София (1989) с. 37.
4. С. **Иванов**, П. **Лазарова**, **Георги Наджаков**, Библиотека Видни университетски учени, Унив. изд. “Климент Охридски”, София (1989) с. 83, 93.
5. Л. **Спасов**, Г. **Камишева** (съст.), *Милко Борисов за себе си и другите за него*, академично издателство “Проф. Марин Дринов”, София (2008) с. 197.